

Verslag veldbezoek Fochteloërveen.

Zaterdag 24 september overzag een 30-tal leden van Natuurmonumenten met eigen ogen dit bijzondere hoogveengebied. Boswachters gaven uitleg over het verschil tussen hoog- en laagveen, de enorme sponswerking en de aanleg van de nieuwe kades. Kortom de opgaven waar ze mee bezig zijn.

Na een kop koffie met koek van de vrijwilligers bij de Feenkar ging de route op de fiets van boswachter naar boswachter. Een route dwars door het Fochteloërveen en langs het enorme zand- en leemdepot. Ieder groepje fietste met een Ledencommissie-lid.

Ontstaan en beheer

Boswachter Martin vertelde dat het Fochteloërveen eigenlijk de randzone en rest is van het veel groter Smilder Veenen. Het veen is zo'n 9000 jaar oud. Door de turfwinning en de omzetting in landbouwgrond is dit Smilder Veenen grotendeels verdwenen. Het Fochteloërveen is nog ongeveer een tiende deel van de Smilder Veenen.

Hij legde uit dat hoogveen juist in voedselarme omstandigheden ontstaat i.t.t. laagveen dat in voedselrijk water ontstaat.

Het veenmos is een wonderlijk plantje dat steeds van boven groeit en van onderen afsterft. Het heeft geen wortelstelsel. Aan de onderkant vormt het een steeds dikker wordende veenlaag. De beschikbaarheid van voedselarm regenwater is een cruciale factor voor het voortbestaan en de groei van hoogveen. Maar ook de stikstof speelt het hoogveen parten want daardoor kunnen grassen zoals pijpenstrootje, pitrus, struiken en bomen het veen verdringen en het water verbruiken. Schapen worden ingezet op de droge delen om de vergrassing tegen te gaan, maar struiken en bomen moet de mens (al dan niet met machines) te lijf gaan.

Een geheel andere opgave is het in goede banen leiden van de recreatie. Soms liggen paden niet op de goede plek en voor onder andere de slangen is de weg met gemotoriseerd verkeer een probleem. De gemeente wil in de toekomst de verharde weg opheffen en start binnenkort met een proefafsluiting.

Supersponzen

Boswachter Jacob stond aan het eind van het plankenpad in de Bonghaar, midden in het veen. Hij legde uit wat een geweldige sponscapaciteit de veenmossen hebben. Veenmos telt wel twintig verschillende soorten in het Fochteloërveen. Hij liet ons vijf verschillende soorten zien. Deze planten kunnen wel 20-40 keer het eigen volume aan water opnemen en vasthouden.

Bij het grote publiek is veenmos bekend onder de naam "sp(h)agnum" en men gebruik het in decoratieve bloemstukjes. Maar het wordt vanwege de sterk wateropnemende

eigenschappen ook verwerkt in potgrond om de structuur van de bodem te verbeteren.

En het dient wel als bodem voor het houden van amfibieën. En dat gebruik betekent allemaal verlies van hoogveen. Koop dus in ieder geval geen potgrond met turf erin, dat is afgegraven veen van duizenden jaren oud!

Vasthouden van regenwater is belangrijk voor het hoogveen zelf, maar ook voor de landbouw en bijvoorbeeld de bewoners van de stad Groningen. Omdat het hoogveen als spons kan werken neemt het in tijden van veel regen water op en geeft het later, in drogere tijden, water weer langzaam af aan de omgeving. Het water uit het veen wordt momenteel heel technisch afgevoerd via een stelsel van sloten en kanalen. Dit zou veel natuurlijker en klimaatbestendiger kunnen door de beekdalen te gebruiken en het water langzamer af te voeren. Eén van de dromen van Natuurmonumenten is een robuust netwerk van natte natuur van Veen tot Zee. Een samenhangend natuurnetwerk van het Fochteloërveen naar de Onlanden en het Lauwersmeer. Ook wordt samen met Staatsbosbeheer gewerkt aan een meer betere overgang van het hoogveen naar het bosgebied ten noorden van het veengebied.

Nieuwe kades

De route ging vervolgens door het bos, langs de vaart met een korte stop bij de al aangeduide afwateringssloot en de technische waterverbinding en daarna weer door het hoogveen naar boswachter Sietske. Ze stond ons al op te wachten bij het zand- en leemdepot.

Vanuit de verte hadden we de grote bulten zand en leem al zien liggen.

Sietske vertelde eerst waarom

Natuurmonumenten dit grote project,

samen met partners, uitvoert. In het Fochteloërveen gebied ligt ongeveer 90 km kade om ervoor te zorgen dat het water niet snel wegloopt naar het omringende gebied dat meters lager ligt dan het hoogveen. Toen de kades werden aangelegd verwachtte men dat ze tientallen jaren zouden meegaan. Helaas is dat niet het geval. Veel kades zijn lek en daardoor loopt kostbaar regenwater weg en kan het hoogveen niet groeien. De kades hebben laten zien dat het veen er enorm door verbeterd is, een toename van levend hoogveen. Dus ondanks de kortere levensduur dan gehoopt hebben ze wel veel goeds voor het veen gebracht! Daarom pakt NM nu ongeveer 40 km van de kades aan. Niet met nieuwe houten kades maar met zand en leem. Dit wordt in de omgeving gewonnen en eerst naar de depots gebracht. Deze liggen net buiten het hoogveen. Het leem wordt per vrachtauto aangevoerd, maar het zand kan per pijpleiding en bovendien elektrisch worden aangevoerd. Dat is enorme winst want het bespaart vele ritten met vrachtauto's. Ook het pompwater in de pijpleidingen gaat weer terug naar de zandwinput waar het vandaan komt.

Sietske neemt de leden vervolgens mee naar de proefkade. Een pilot om in het veld te testen of het bedachte systeem ook in het veld werkt. De proefkade die we nu zien is breder en hoger dan de definitieve kades. Het zandlichaam wordt afgewerkt met leem om het waterdicht te maken en verstuiving tegen te gaan. Vervolgens komt er heideplagsel en -vegetatie op. Uiteindelijk blijft er dus een begroeid dijkje zichtbaar. De proefkade is nu afgesloten voor publiek. Natuurmonumenten wil, als alles klaar is, het eerste stukje toegankelijk maken zodat iedereen ook daar vandaan het veen kan zien. Maar het totale werk

neemt nog de nodige jaren en kost ongeveer zo'n 30 miljoen. Geld, dat Natuurmonumentensamen samen met provincies, ministeries, gemeenten en waterschappen bij elkaar heeft gebracht. Meer informatie over het project lees je [hier](#).

Tot slot

Tot besluit fietsten de leden via een fraai stuk met aan weerszijden poelen, pollen veen, kades en reptielenschermen weer terug naar de werkschuur waar ze gestart waren.

Iedereen vond het bijzonder informatief en mooi. En de weergoden waren ons goed gezind, want slechts één groep had een kort regenbuitje.

We bedanken de boswachters en vrijwilligers die dit mogelijk maakten. Ledencommissie (Lc) Fryslan organiseerde dit veldbezoek samen met de beheereenheid Friesland in het kader van ons noordelijk Lc waterproject van Veen naar Zee. Er zijn ook nog veldbezoeken aan het Norgeresdorpen landschap en de Onlanden. De Lc's van Groningen en Drenthe organiseren deze bezoeken.

